

Til lovforslag nr. L 110. Betænkning afgivet af Retsudvalget den 6. april 1989

Betænkning

over

Forslag til lov om ændring af borgerlig straffelov

(Vold og børnepornografi)

Udvalget har behandlet lovforslaget i nogle møder og har herunder stillet spørgsmål til justitsministeren, som denne har besvaret skriftligt.

Udvalget har endvidere modtaget skriftlig udtalelse fra lektor, cand. psych. Berl Kutchinsky, Kriminalistisk Institut, Københavns Universitet. Udtalelsen er sammen med justitsministerens kommentar hertil optrykt som bilag til betænkningen.

Der er af et mindretal stillet ændringsforslag, hvorom henvises til de ledsagende bemærkninger.

Herefter indstiller et *flertal* (udvalget med undtagelse af Socialistisk Folkepartis medlemmer) lovforslaget til *vedtagelse uændret*.

Et flertal inden for flertallet (Socialdemokratiets, Det Konservative Folkepartis, Venstres og Det Radikale Venstres medlemmer af udvalget) bemærker, at flertallet er opmærksom på den udtalelse, der foreligger fra Kriminalistisk Institut, og udtaler, at lovforslagets gennemførelse ikke skal opfattes som en indrømmelse til udlandet af, at retsstillingen i forhold til produktion af børnepornografi er kaotisk i Danmark. Derimod er sigtet med loven at give børn en højere grad af beskyttelse.

Et *mindretal* (Socialistisk Folkepartis medlemmer af udvalget) indstiller lovforslaget til *vedtagelse* med de af mindretallet stillede ændringsforslag.

Som SF fremhævede ved 1. behandling af L 134 (forslag til lov om ændring af borgerlig

straffelov. (Prøveløsladelse og vold m.v.)) i folketingsåret 1987-88, 1. samling, kan mindretallet tiltræde den forenkling, der ligger i nyredigeringen af straffelovens kapitel om voldsforbrydelser. Dette synspunkt gør sig stadig gældende for så vidt angår de dele af L 110, som er af redaktionel karakter.

Imidlertid udvides strafferammen for, hvad der tidligere blev betegnet som legemskrænkelser, til også at omfatte hæfte eller fængsel indtil 1 år og 6 måneder, uagtet bemærkningerne til lovforslaget fastslår, at der for visse voldstypers vedkommende bliver tale om et mindre maksimum end det, der gælder i dag. Men det fremhæves samtidig, at der forventes en tilpasning til det faktiske behov for udmåling i det store flertal af almindelige voldssager.

SF finder disse uklare betragtninger uheldige som vejledning for domstolene, der efter behag kan fastholde, skærpe eller lempe udmålingen i sager, der omfattes af lovens hovedregel. SF foreslår derfor, at strafferammen kan fastsættes til bøde, hæfte og fængsel i indtil 6 måneder. For så vidt angår forhold, der på grund af deres særlige karakter bør idømmes strengere straffe, kan disse henføres under lovforslagets øvrige bestemmelser.

Videre finder SF det helt ubegrundet og endda skadeligt, at straffen for børnepornografi nu skal omfatte hæfte og fængsel i indtil 6 måneder. For så vidt straf i disse sager overhovedet har nogen betydning for kriminalitetsniveauet, må den ud fra de oplysninger, ministeren har givet udvalget, antages at være umåelig. Der henvises til ministerens svar på udvalgets

spørgsmål nr. 1, hvoraf det fremgår, at domsafgørelse i sager om overtrædelse af § 235 er relativt sjældnen og antallet heraf ikke har udvist nogen ændring i opadgående retning. Den argumentation, der blev lagt til grund for udformningen af den gældende straf i § 235, må således stadig antages at være gældende.

Endelig henholder SF sig til den argumentation, der er fremført i udtalelsen af den 23. februar 1989 fra lektor, cand. psych. Berl Kutchinsky, Kriminalistisk Institut.

Ændringsforslag

Af et mindretal (SF):

Grethe Fenger Møller (KF) fmd. Fischer (KF) Helge Adam Møller (KF) Bjørn Elmquist (V)

Niels Anker Kofoed (V) Kirsten Jacobsen (FP) Marianne Jelved (RV)

Nør Christensen (CD) Inger Stilling Pedersen (KRF) Ole Espersen (S) Torben Lund (S)

Søren Hansen (S) Tove Lindbo Larsen (S) Lissa Mathiasen (S) Carsten Andersen (SF)

Leif Hermann (SF) Ebba Strange (SF) nfmd.

Til § 1

1) *Nr. 1* udgår.

2) I den under *nr. 2* foreslåede affattelse af § 244 ændres »1 år og 6 måneder« til: »6 måneder«.

Bemærkninger

Til nr. 1 og 2

Der henvises til bemærkningerne i mindretallets betækningsbidrag.

Bilag 1

Udtalelse vedrørende de mulige virkninger af en forhøjelse af strafferammen for fremstilling og forhandling af børnepornografi

Justitsministeriet har i en skrivelse af 5. december 1988 anmodet Kriminalistisk Institut om en udtalelse, idet der henvises til et spørgsmål fra Folketingets Retsudvalg (spm. 2 til L 110 dateret 29. november 1988) med følgende ordlyd:

»Ministeren bedes anmode Kriminalistisk Institut, Københavns Universitet, om en udtalelse om, hvilke fordele og ulemper der ud fra instituttets videnskabelige erfaringer vil være forbundet med den foreslåede forhøjelse af straffen for børnepornografi.«

Af lovforslag nr. L 110 fremgår det, at den foreslåede skærpelse består i, at straffen, der i den nuværende formulering af § 235 er bøde, ændres til »bøde, hæfte eller fængsel indtil 6 måneder«.

Instituttet har overdraget undertegnede at besvare spørgsmålet. Der kan i denne forbindelse henvises til, at undertegnede bistod Straffelovrådet med en kriminologisk vurdering i tilslutning til Straffelovrådets udtalelse af 10. oktober 1979 vedrørende straf for børnepornografi, aftrykt som bilag til udtalelsen (ikke optrykt her) (Folketingstidende 1979-80, tillæg A sp. 1789-1808).

I de knap 9 år, § 235 har eksisteret, har der kun været ganske få sager vedrørende børnepornografi, og der er ikke rejst tiltale i noget tilfælde. Denne retstilstand svarer, så vidt det har været mig muligt at efterforske, til de faktiske forhold, således forstået at der ikke foregår nogen kommerciel fremstilling og næppe heller mere end yderst sporadisk handel med børnepornografi her i landet. De sager, politiet har efterforsket, har – så vidt jeg har forstået – i alle tilfælde vist sig at vedrøre pornografi, hvor modellerne ikke er mindreårige (jf. Kutchinsky, 1985). Herudover kan det ikke udelukkes, at

der i et meget beskedent omfang kan være forhandlet børnepornografi fremstillet før 1980 eller importeret fra Holland.

Kriminaliseringen af børnepornografi i 1980 har således vist sig at være særdeles effektiv. Dette skal naturligvis ikke tilskrives selve straftruslen, men den kendsgerning, at der er en yderst ringe efterspørgsel efter denne art pornografi, kombineret med det forhold, at producenter, distributører og detailhandlere aldrig har været glade for at forhandle den. At det forholder sig sådan, fremgår dels af udtalelser til undertegnede fra branchefolk, dels af det forhold, at fremstilling af og handel med børnepornografi faktisk ophørte allerede, da der viste sig et flertal for loven, og længe før den trådte i kraft.

Børnepornografi er nu efterspurgt udelukkende af pædofile, dvs. personer, hvis seksuelle orientering fortrinsvis er rettet mod børn. Dette udelukker ikke, at andre end pædofile kan have købt børnepornografi, mens den var lovlig og let tilgængelig (i perioden fra 1971, hvor den først fremkom, til den forsvandt fra butikkerne i begyndelsen af 1980). Men under omstændigheder, hvor materialet er kriminaliseret og yderst vanskeligt at opdrive, vil kun personer med udpræget pædofil indstilling efterspørge det. Og pædofile udgør en lille minoritet, der for tiden synes at klare sig med lagre indkøb før 1980 eller indkøb i Holland, hvor børnepornografi har været tilgængelig indtil for få år siden. Endvidere findes der i handelen i beskedent omfang børnepornografiske tekster og tegneserier, hvilket ikke er strafbart efter § 235. Muligvis foregår der i beskedent omfang ikkekommerciel udveksling af børnepornografi, hvilket heller ikke er strafbart.

Det skal påpeges, at det forhold, at pædofile fortsat har (lovlig) adgang til børnepornografi, først og fremmest fordi de selv besidder det i store mængder, ikke på nogen måde kan anses for betænkeligt. Som jeg allerede har redegjort for i min udtalelse til Straffelovrådet i 1979, tyder intet på, at børnepornografi inspirerer til sædelighedsforbrydelser mod børn. Tværtimod må det betragtes som i høj grad sandsynliggjort, at brug af børnepornografi kan fungere som en erstatning for et ønsket seksuelt forhold til børn og således medvirke til at forebygge seksuelle overgreb mod børn.

I forhold til seksualkriminalitet mod børn skal en strafskærpelse således vurderes ud fra (1) dens mulige virkninger på risikoen for, at børn udsættes for det seksuelle misbrug, der finder sted i forbindelse med optagelsen af pornografiske billeder. Og (2) dens mulige virkninger på pædofiles adgang til pornografi og dermed deres mulighed for erstatningstilfredsstillelse af deres seksuelle trang.

Hvad (1) angår, skal det først og fremmest påpeges, at som situationen er i øjeblikket – og må formodes at forblive en rum tid – vil en strafskærpelse hverken gøre fra eller til, eftersom forbudet er yderst effektivt med den nuværende strafferamme. Der er med andre ord ikke brug for at afskrække distributører og forhandlere yderligere for dermed at svække incitamentet til at producere børnepornografi.

Tilsvarende gælder det for (2), at eftersom de pædofile forbrugere af børnepornografi ikke i nogen signifikant grad er beroende på ulovlig kommerciel fremstilling og forhandling af den slags materiale, vil en strafskærpelse i sig selv ikke ændre ved dette forhold. Dog bør det påpeges, at en strafskærpelse psykologisk vil medvirke til yderligere at styrke den almindelige afstandtagen fra børnepornografi og dermed yderligere nedsætte de pædofile i egen og andres agtelse. Det vil ikke gøre tilværelsen lettere for denne i forvejen ildstedte seksuelle minoritet og vil næppe medføre væsentlige ændringer i deres (lovlige) brug af børnepornografi til erstatningstilfredsstillelse.

Hvorledes udviklingen vil blive på længere sigt, er selvsagt vanskeligt at spå om. Man må dog formode, at der stadig rekrutteres nye pædofile (nypuritanske tendenser i tiden medvirker formentlig hertil), ligesom eksisterende børnepornoblade ældes og slides op. Det kan

derfor ikke udelukkes, at der vil ske en langsom øgning af efterspørgslen efter børnepornografi. Denne efterspørgsel vil formentlig fortsat være så beskeden, at de eksisterende lovlige pornografiproducenter næppe vil lade sig friste til at påbegynde en ulovlig produktion (på basis af allerede eksisterende materiale eller materiale indkøbt hos »ukendte personer«, således som tilfældet var i perioden 1971–79), uanset om straffen herfor kun er bøde eller tillige hæfte/fængsel. Efterspørgslen må snarere forventes at blive imødekommet af personer med en direkte tilknytning til forbrugerne, herunder personer, der selv er interesseret i børnepornografi og muligvis tillige på forhånd forbyder sig mod børn. Sådanne personer vil i givet fald næppe lade sig afskrække af en skærpet straftrussel, for de regner ikke med at blive opdaget (jf. at selv drakoniske straffe for narkokriminalitet ikke synes at afskrække narkoforhandlere).

Hertil kommer, at det muligvis vil være uklogt at skærpe straffen for forseelser, der ikke indebærer mere end reproduktion/distribution af og handel med allerede eksisterende børnepornografi. Hvis straffen herfor i for høj grad nærmer sig straffen for selve optagelserne – hvilket vil være tilfældet, hvis der blot er tale om blufærdighedskrænkelser i forbindelse med disse optagelser – vil en producent ikke være motiveret til at nøjes med at reproducere allerede eksisterende materiale, men lettere blive fristet til selv at lave nye optagelser med børn.

Dog skal det på ny betones, at disse sidstnævnte overvejelser vedrører en mulig udvikling på et senere tidspunkt. For øjeblikket synes en strafforhøjelse med henblik på at beskytte børn mod seksuelt misbrug ubegrundet alene af den årsag, at den nuværende lov i så henseende fungerer helt tilfredsstillende.

En udvidet strafferamme for § 235 på nuværende tidspunkt vil derfor kun med rimelighed kunne begrundes i ønsket om at markere en øget afstandtagen fra denne forbyrdelsestype. På baggrund af, at børnepornografi har eksisteret særdeles lettilgængeligt og stort set uanfægtet i hele perioden 1971–79, og at det i 1980 vedtagne forbud derefter indtil dato har fungeret helt tilfredsstillende, kan det forekomme påfaldende, at der netop nu skal markeres en sådan øget afstandtagen. Af den danske befolkning såvel som af udlandet vil en strafskærpelse for børnepornografi næppe kunne undgå at blive

opfattet som andet end Folketingets godkendelse af de bl.a. fra amerikansk og norsk side fremsatte påstande om, (1) at der fremstilles store mængder børnepornografi i Danmark, og (2) at børnepornografien har bevirket øget seksualkriminalitet mod børn (jf. Kutchinsky, 1985). Begge disse påstande er stærkt fejlagtige og til dels krænkende for Danmark, idet der *ikke* produceres børnepornografi i Danmark og seksualkriminaliteten mod børn *ikke* er steget, men tværtimod fortsat befinder sig på et i international såvel som historisk sammenhæng helt exceptionelt lavt niveau.

Sammenfattende skal jeg herefter fremhæve, at der efter min bedste vurdering på nuværende tidspunkt ikke kan peges på nogen fordele ved at udvide strafferammen for § 235, idet den nuværende lovbestemmelse forekommer i enhver henseende at fungere efter hensigten. Derimod kan der peges på to mulige og én temmelig sikker ulempe, nemlig

1) at en sådan lovændring ved afsmitning vil kunne medvirke til yderligere at forringe livskvaliteten for en i forvejen ringeagtet og

- ildstedt seksuel minoritet – de pædofile – herunder indirekte vanskeliggøre og mistænkeliggøre deres lovlige og uskadelige brug af børnepornografi,
- 2) at en sådan lovændring vil tendere til at udjævne forskellen med hensyn til strafbarhed mellem den blotte *reproduktion* i kommercielt øjemed af allerede eksisterende børnepornografi og *nyfremstilling* af sådant materiale. Af hensyn til beskyttelsen af børn mod det misbrug, der finder sted ved optagelser af børnepornografi – der er hovedsigtet med § 235 – forekommer det u hensigtsmæssigt ved en sådan udjævning at mindske fremtidige illegale pornoproducenters motivation til udelukkende at holde sig til reproduktion af allerede eksisterende materiale,
- 3) at en sådan lovændring vil blive opfattet som en indrømmelse af den forkerte og til dels krænkende påstand, fremsat bl.a. fra amerikansk og norsk side, at der er et akut behov for indgreb over for en omfattende illegal produktion af børnepornografi i Danmark.

København, den 23. februar 1989

Berl Kutchinsky

lektor, cand. psych.

Referencer:

- Berl Kutchinsky: Børnepornografi. Bilag til straffelovrådets udtalelse om forbud mod pornografiske billeder af børn. *Folketingstidende* (2. samling, 1979–80, sp. 1789–1808.)*
- Berl Kutchinsky: Pornography and its effects in Denmark and the United States: A rejoinder and beyond. In Richard F. Thomasson (Ed.) *Comparative Social Research*. Vol. 8. Greenwich CT: JAI Press, 1985. Pp. 301–330.*

*) Bilag ikke vedlagt.

Bilag 2

**Justitsministerens kommentar til udtalelsen fra lektor, cand. psych. Berl Kutchinsky,
Kriminalistisk Institut**

Lektor, cand. psych. Berl Kutchinsky anfører side 3, 5. afsnit, i sin udtalelse, at der ikke i noget tilfælde har været rejst tiltale for overtrædelse af straffelovens § 235.

Dette er ikke korrekt. Det fremgår af besvarelsen af spørgsmål 1, at der i perioden 1981–87 blev truffet i alt 25 afgørelser vedrørende straffelovens § 235. Danmarks Statistik har oplyst, at der blev afsagt 16 domme vedrørende overtrædelse af straffelovens § 235, mens der i de resterende 9 sager skete tiltaleundladelse. De 16 domme fordeler sig på følgende måde:

1981	3 domme
1982	0
1983	6 domme
1984	0
1985	6 domme
1986	0
1987	1 dom

På side 4, 7. afsnit, i udtalelsen anføres bl.a. følgende:

»Hertil kommer, at det muligvis vil være uklogt at skærpe straffen for forseelser, der *ikke* indebærer mere end reproduktion/distribution af og handel med allerede eksisterende børnepornografi. Hvis straffen herfor i for høj grad nærmer sig straffen for selve optagelserne – hvilket vil være tilfældet, hvis der blot er tale om blufærdighedskrænkelser i forbindelse med disse optagelser – vil en producent ikke være motiveret til at nøjes med at reproducere allerede eksisterende materiale, men lettere blive fristet til selv at lave nye optagelser med børn.«

Synspunktet gentages på side 5 (punkt 2).

Til dette synspunkt om straftruslens motivevirkning bemærkes, at blufærdigheds-

krænkelser efter straffelovens § 232 straffes med fængsel indtil 4 år eller under formildende omstændigheder med hæfte eller bøde. Optagelser af pornografisk materiale med børn som modeller vil næppe kunne henføres under »formildende omstændigheder«, og straffen vil derfor i sådanne tilfælde, hvor der ikke i forbindelse med optagelserne begås endnu grovere sædelighedsforbrydelser, være fængsel indtil 4 år. Med en vedtagelse af den foreslåede forhøjelse af strafferammen i straffelovens § 235 til fængsel indtil 6 måneder vil der således fortsat være mulighed for at idømme væsentlig strengere straffe i sager om overtrædelse af straffelovens § 232 end i sager efter straffelovens § 235.

Hertil kommer, at der næppe kan være tvivl om, at domstolene også ved den konkrete strafudmåling vil bedømme nyfremstilling (§ 232) betydeligt strengere end reproduktion af allerede eksisterende materiale (§ 235).

Justitsministeriet må på den baggrund afvise påstanden om, at en forhøjelse af strafferammen i straffelovens § 235 til fængsel indtil 6 måneder vil »mindske fremtidige illegale porno-producenters motivation til udelukkende at holde sig til reproduktion af allerede eksisterende materiale.« (Udtalelsen side 5 (punkt 2)).

Selv om forslaget indebar en ligestilling af strafværdigheden mellem nyfremstilling og reproduktion – hvilket som nævnt langt fra er tilfældet – må det efter Justitsministeriets opfattelse forekomme tvivlsomt, om en sådan ligestilling ville kunne svække straftruslens motivevirkning i § 232, når denne bestemmelse opretholdes uændret.

Justitsministeriet har ikke i øvrigt fundet anledning til at kommentere udtalelsen.

Undertegnede har d.d. modtaget en kopi af Justitsministeriets besvarelse af spørgsmål nr. 5 af 9. marts 1989 vedrørende forslag til lov om ændring af borgerlig straffelov (Vold og børnepornografi) (L 110 – bilag 4).

I besvarelsen oplyses, at det er ukorrekt, når det i udtalelsen fra Kriminalistisk Institut (side 3, 5. afsnit) anføres, at der ikke i noget tilfælde er rejst tiltale for overtrædelse af straffelovens § 235. Ifølge oplysning fra Danmarks Statistik skal der være afsagt 16 domme i perioden 1981–87. Hertil kommer tiltaleundladelser i 9 sager.

Jeg er naturligvis dybt beskæmmet over at have overset disse domme og finder det magtpåliggende at forklare, hvorledes det har kunnet ske.

Da Justitsministeriet var blevet bedt om at oplyse, hvor mange sager om børnepornografi man havde haft siden 1980 (spørgsmål 1 fra Retsudvalget), har jeg ikke foretaget nogen dybtgående efterforskning i dette spørgsmål, men holdt mig til de kilder, jeg umiddelbart havde ved hånden. Disse kilder understøttede min generelle opfattelse, at der ikke var faldet domme i børnepornografisager, og dette nævnte jeg i min besvarelse. Det faldt mig naturligvis ikke ind, at min udtalelse på dette punkt skulle stride væsentligt mod Justitsministeriets oplysning i samme skrivelse.

I min artikel fra 1985 (der henvises til referencen i min besvarelse til Retsudvalget) nævner jeg ganske vist selv, at der i to tilfælde var faldet bøder på 6–8.000 kr. for salg af børnepornografi (s. 308), men dette har jeg overset, idet jeg byggede på følgende:

1. De årlige *Kriminalstatistik*-publikationer fra hele perioden udgivet af Danmarks Statistik indeholder ingen oplysninger om domme efter § 235. Det samme gælder de spredte oplysning-

ger om kriminalstatistik i *Statistiske Efterretninger*. Dette skyldes, at oversigten over domme efter straffelovens enkelte paragraffer ikke omfatter bødestraf, og at de tabeller, der omfatter bødestraf, sammenfatter straffelovens pornografibestemmelser med utugtsbestemmelserne («utugt m.v.«). Oplysningen om dommene efter § 235 findes således ikke tilgængelig i de trykte tabelværker, hvor man normalt søger oplysning om den slags, men kan kun fremskaffes ved specialkørsler i Danmarks Statistik.

2. I den nyeste udgave fra 1988 af *Kommenteret Straffelov, Speciel Del* (4. udgave v/ Vagn Greve, Unmack Larsen og Per Lindegaard) omtales ingen domme for overtrædelse af § 235. Tværtimod får man bekræftet det indtryk, at der ikke er etableret nogen retspraksis i disse sager (jf.: »I praksis vil der formentlig blive lagt vægt på ...« s. 238).

3. I den nyeste udgave af *Strafferetlige Domme* (4. udgave v/ Knud Waaben), ligeledes fra 1988, er der – ligesom i de tidligere udgaver – ingen domme efter § 235, hvilket igen efterlader det indtryk, at der ikke er etableret nogen retspraksis på området.

4. Diverse arkivmateriale, avisartikler, referater fra amerikanske senatskomitéhøringer, udtalelser fra politiet (bl.a. Volmer Petersen i den norsk producerede TV-Film om bl.a. børnepornografi, der blev vist i Dansk TV i efteråret 1988) m.v. efterlod ligeledes det indtryk, at der ikke var faldet domme af betydning, og at der ikke var hold i en række påstande om børnepornografi.

Det er derfor stadig min opfattelse, at det i alt væsentligt må forholde sig sådan.

Jeg har nu kontaktet Danmarks Statistik, der har oplyst, at de 16 domme fremkommer ved en specialkørsel af kriminalstatistikken. Jeg har udbedt mig nærmere oplysninger om sagerne

og vil også søge nærmere oplysning gennem statsadvokaturen med henblik på bl.a. at få opklaret, om der er særlige grunde til, at disse domme stort set er blevet overset – af pressen, af strafferetsekspertene og – på ny med største beklagelse – af undertegnede. Jeg skal derefter tillade mig at vende tilbage til sagen.

Hvis det ikke er for sent, vil jeg dog foreløbig sætte pris på, at min udtalelse ændres, således at sætningen »og der er ikke rejst tiltale i noget tilfælde« (side 3, 5. afsnit) rettes til: »og der kun er faldet få domme«. Derudover følgende præ-

ciserende tilføjelse til side 3, 5. afsnit, 9. linje: »De sager, politiet har efterforsket [*indsæt: vedrørende nyfremstillet børnepornografi*] har – så vidt jeg har forstået – i alle tilfælde vist sig at vedrøre pornografi, hvor modellerne ikke er mindreårige.«

Derudover finder jeg ingen grund til at ændre min udtalelse.

Jeg anmoder om, at denne skrivelse rundsendes til de sædvanlige modtagere af Retsudvalgets materiale.

København, den 28. marts 1989

Berl Kutchinsky
universitetslektor

Til Folketingets Retsudvalg
samt Justitsministeriet